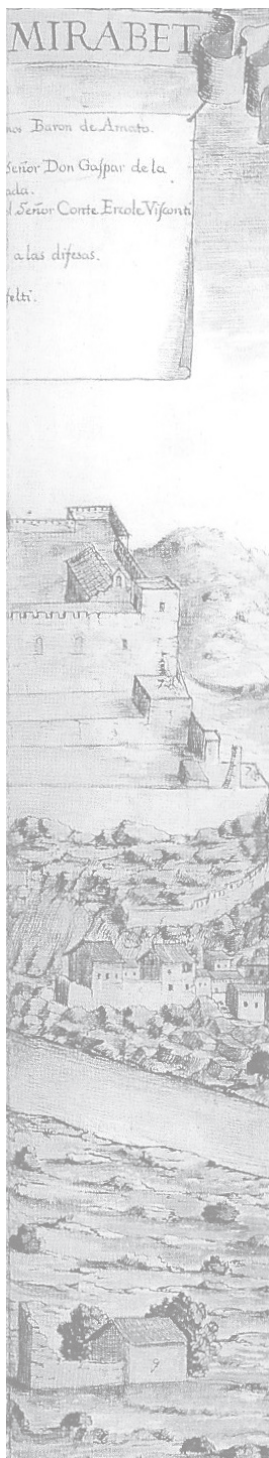

ARTICLES DEDICATS A

MIRAVET

.....

LA POBLACIÓ DE MIRAVET (1620-1820). EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA

JOSEP CAÑABATE FORTUÑO

Llicenciat en història

RESUM

A partir dels llibres de baptismes, matrimonis i defuncions que troben a l'Arxiu Parroquial de Miravet he elaborat un estudi que relaciona el treball d'aquestes dades amb la seva vinculació històrica. Des d'aquesta fórmula i seguint els treballs clàssics en demografia, he intentat conèixer com fou la població de Miravet entre el 1620 i el 1820, un període de gran diversitat que va des de l'expulsió dels moriscos, passant per les guerres dels Segadors i de Successió, el creixement del 1750 i la fi de l'antic règim amb la guerra del Francès. Al llarg d'aquests dos segles es pot observar com la població de Miravet, a grans trets, ressegueix l'evolució demogràfica catalana i europea d'època moderna. Els habitants marquen la seva vida amb matrimonis profitosos, un gran nombre de fills i unes altes xifres de mortalitat, que van en augment o descens segons si hi ha bonança o el pas d'una guerra, i adaptant-se a les necessitats de la feina del camp.

INTRODUCCIÓ

Al segle XVII Miravet formava part dels dominis que l'orde de l'Hospital (fig. 1) havia rebut arran de la dissolució de l'orde del Temple (1312). Era un punt estratègic dins de l'anomenada batllia de Miravet, que incorporava diversos pobles entre l'actual Ribera d'Ebre i la Terra Alta. El seu gran castell i la seva situació convertiran el poble en un centre neuràlgic entre el comerç, la pagesia de subsistència i el pas de conflictes bèl·lics. L'expulsió dels moriscos el 1610 i la carta de població (1623) marquen un canvi en la vida tradicional que s'havia marcat des d'època medieval i permeten l'entrada

definitiva en l'edat moderna. És en aquest període quan s'inicien els registres parroquials apuntant els baptismes, matrimonis i defuncions que es produeixen a Miravet, i això ens permet veure com des de 1620 fins a 1820 va evolucionar el poble des d'un punt de vista demogràfic. Dos segles de gran diversitat que van aportar canvis fonamentals i moments de gran duresa. La guerra dels Segadors i la de Successió marcaren algun dels episodis més traumàtics, però el gran creixement del segle XVIII, que visqué tot Europa, fou clau per a la fi de l'època moderna, que vingué de mans dels exèrcits napoleònics.

FONTS I METODOLOGIA

L'Arxiu Parroquial de Miravet és un dels més ben conservats i extensos dels sis arxius eclesiàstics que han sobreviscut a la Ribera d'Ebre. Arran del Concili de Trento (1545-1563) l'Església catòlica va ordenar que les parròquies anotessin en els seus llibres tots els baptismes, matrimonis i defuncions que allí es produïen, d'aquesta manera es van crear uns registres de gran importància per entendre la població durant l'antic règim. Sempre que s'hagin conservat tenim la possibilitat de realitzar-ne un estudi demogràfic, i en el cas de Miravet, malgrat les guerres i dificultats viscudes, tenim a disposició aquesta documentació de gran valor (fig. 2).

L'Arxiu s'inicia a el 1613 i segueix fins als nostres dies. El primer llibre, que recull el període de 1613 a 1694 s'inicia amb una nota del 1825 en què el prior del moment, Jaume Martí, ens informa que ha estat la persona encarregada de reunir les partides en aquest llibre després de trobar-les a l'Arxiu Parroquial: "Nota y advertencia a la prosperidad. De varios fragmentos que he encontrado en el Archivo de esta Iglesia he podido reunir y formar el presente libro que se notan las Partidas de Bautismos, Matrimonios, Obitos." Malgrat que se'ns presenta com una recollida de fragments, aquesta no és la realitat, ja que ens trobem una sèrie de partides totalment completa i seguida, en què el prior de Miravet només ho hauria relligat de nou. Tan sols hauríem de dubtar si l'arxiu ja s'havia iniciat anteriorment el 1613, cosa possible, però difícilment demostrable.

L'element més remarcable d'aquest primer llibre és la manca de partides entre 1640 i 1662. Encara que en desconeixem les causes concretes, és evident que la guerra dels Segadors va interrompre els registres i els que s'havien recopilat foren destruïts. En el registre d'un baptisme perdut de 1640 el prior del 1671, Tomàs Verges, ens fa un breu esment sobre el període desaparegut: "Com per los temps de Guerra se aijen fet en rohina los llibres i altres papers en los quals eran las relaciones dels Batismes."

Per a la realització d'aquest treball he seguit la metodologia establerta pels estudis demogràfics d'època moderna que trobem a Catalunya, i especialment els del Dr. Valentí Gual (1988, 1993 i 1995). D'aquesta manera he efectuat un buidat de les dades de l'arxiu, per posteriorment poder dur a terme tots els càlculs i les estadístiques que permeten l'estudi i la comprensió de la demografia de Miravet en el període històric de 1613 a 1820; amb mitjanes mòbils de 7 i 13 anys dels resultats totals dels anys, i el moviment estacional amb percentatges i amb el càlcul del valor proporcional.

L'estudi s'inicia el 1613 perquè, com s'ha dit, és el primer any que trobem dins de l'Arxiu Parroquial de Miravet i finalitza el 1820 per poder estudiar i veure els efectes de la guerra del Francès a la població, i marcar aquest conflicte com a fi de l'edat moderna i del període d'interès a ser estudiat. Amb les dades extretes de l'arxiu he realitzat unes

Fig. 1. Escut de l'orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem pintat a l'antiga església parroquial de Miravet (segle XVIII)

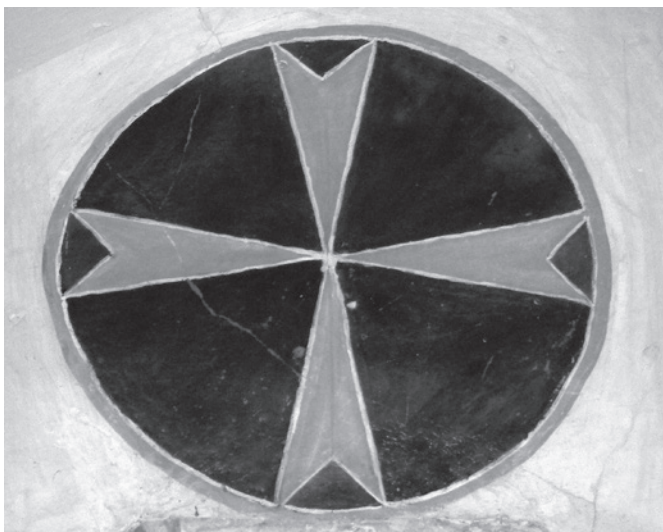
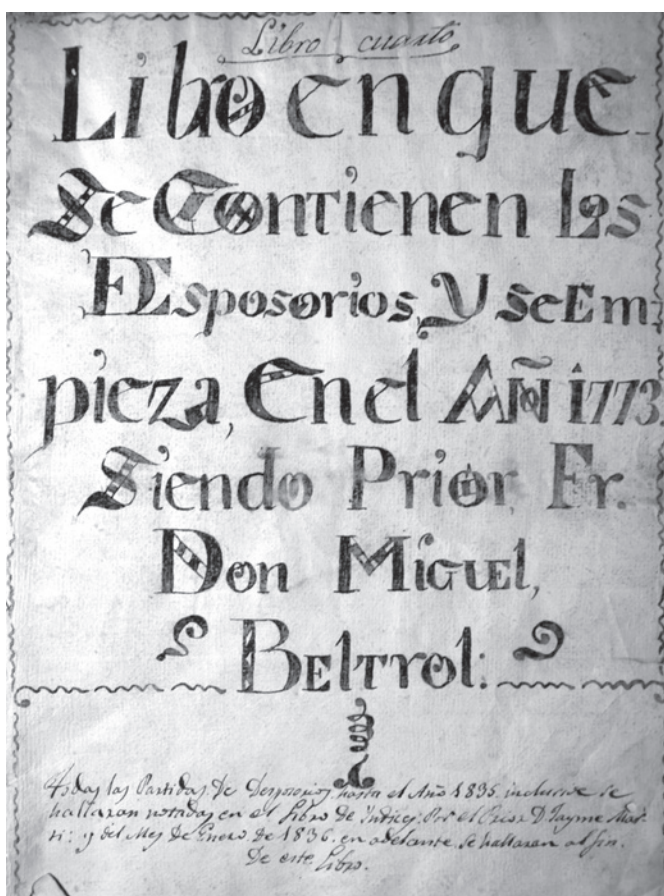

Fig. 2. Coberta del quart llibre de matrimonis de l'Arxiu Parroquial de Miravet (1773-1835/1836)

taules amb tota la informació recopilada, amb la distribució en mesos i anys. Amb els totals de cada any he calculat les mitjanes mòbils de 7 i 13 anys, que ens permet suavitzar els totals i comprendre'ls millor; i amb el total de cada mes, moviment estacional, he calculat el seu valor percentual i la reducció a valors proporcionals, que ens permeten una comparació i interpretació més acurada. Finalment, de cada una d'aquestes dades he realitzat un gràfic específic per poder observar-ho i analitzar-ho. També he calculat el creixement vegetatiu amb els òbits i els baptismes, amb mitjanes de 7 i 13 anys i els gràfics respectius, i les diverses crisis de mortalitat que es poden detectar i veure la intensitat de cadascuna.

“HE FRAGMENTAT EN PERÍODES ELS DOS-CENTS ANYS RECOPILOTS [1620-1820], QUE ABRACEN PERÍODES DIVERSOS D'UNA IMPORTÀNCIA VITAL PER AL TERRITORI I PER A CATALUNYA.”

RESULTATS

Els resultats extrets a partir del buidatge de l'Arxiu Parroquial de Miravet ens permeten observar l'evolució històrica de les dades que hi són recollides. D'aquesta manera, he fragmentat en períodes els dos-cents anys recopilats, que abracen períodes diversos d'una importància vital per al territori i per a Catalunya. Així, es pot iniciar en els moments posteriors a l'expulsió dels moriscos, que marquen una ruptura amb el sistema i funcionament anterior de la població i permeten entrar de ple en l'edat moderna. S'ha de prosseguir amb els conflictes més importants del període com són la guerra dels Segadors i la de Successió, dos episodis bèl·lics clau en la història moderna i de gran rellevància a Miravet. A mitjans del segle XVIII tot Europa viu un salt demogràfic amb un augment de població del qual no en restarem exclosos, però que es veurà truncat amb l'arribada de les tropes napoleòniques que marquen la fi de l'època moderna i tornaran a portar les desgràcies de la guerra.

1. Expulsió i repoblació

El 1610 el decret d'expulsió dels moriscos de Felip III arribava a Catalunya. Encara que aquesta ordre afectava únicament el sud del Principat, fou vista amb gran preocupació pels poders de la zona. Davant el dubte de quins moriscos havien de ser expulsats, els habitants de Miravet, Benissanet i Ascó redactaren, a través de les seves universitats, un memorial on expressaven la seva vida cristiana com a defensa enfront de l'expulsió —Serrano (1995). És normal que les autoritats d'aquestes poblacions volguessin defensar la seva població morisca, que hi era majoritària i hi existia el temor d'una des població. En aquest escrit, probablement adreçat a

“ÉS NORMAL QUE LES AUTORITATS D'AQUESTES POBLACIONS VOLGUessin DEFENSAR LA SEVA POBLACIÓ MORISCA, QUE HI ERA MAJORITÀRIA I HI EXISTIA EL TEMOR D'UNA DESPOBLACIÓ.”

les màximes autoritats de Catalunya, s'hi explica com els habitants tenen una vida plenament cristiana, amb esglésies, assistència a la litúrgia i una plena integració: «[...] los cristianos Nuevos de dichas villas [...] todos hablan lengua catalana, como los demas poblados de cristianos viejos [...] goçan de la comunión y reciben el Santissimo Sacramento [...] acuden con devoción [...] a misas y otros officios divinos [...] se an unido las Universidades de christianos viejos y nuevos» —Serrano (1995). S'ha de tenir en compte que aquests escrits poden exagerar la realitat que es vivia en aquell moment a Miravet; se'ns presenta una societat idíl·lica i cristiana que viu en plena harmonia, fet que s'hauria de posar en dubte. En general, podem extreure'n que la població estava immersa en un procés de cristianització des del segle XVI, i les tradicions i els costums cristians que foren capaços de plasmar en aquest escrit per evitar l'expulsió s'introduïen lentament.

Malgrat les demandes de la població i els intents de demostrar la seva autèntica conversió, les autoritats superiors del Principat van continuar amb l'ordre d'expulsió. El 2 de juny de 1610 arribaren a Flix els expulsats de Lleida, i així es prosseguí amb el descens dels moriscos ebrencs cap al port dels Alfacs —Biarnès (1972). A Miravet s'hi van veure afectades 79 cases, d'un total de 110; uns resultats que mostren una gran despoblació i una situació força crítica. El 1611 el bisbe de Tortosa es queixà d'haver perdut unes grans rendes a causa de la marxa dels moriscos. Al mateix temps exposava que a Miravet i Benissanet s'hi havien quedat 150 persones, que qualificava de moros i berbers; malgrat aquesta denominació que en feia, era evident que la influència del poder episcopal havia estat efectiva i que l'expulsió presentà fortes irregularitats. El bisbe havia protegit alguns pobladors i aquests s'havien salvat de la marxa forçosa; aquest fet fou qüestionat i vigilat pels poders catalans, però deixat finalment de costat per una falta d'interès —Biarnès (1972).

És complicat entendre l'afectació real de l'expulsió sobre el territori i la repoblació posterior. Carmel Biarnès ens en mostra una òptica més aviat catastrofista, en què seguint les dades oficials de l'expulsió argumenta una gran despoblació, especialment a Miravet i Ascó —Biarnès (1972). Pascual Ortega intenta analitzar com fou la repoblació i anar més enllà de les xifres oficialistes; ell calcula per al 1623 la presència d'almenys 30 famílies morisques, 15 d'antics pobladors (possiblement els cristians) i 59 de nova procedència —Ortega (1986). Segons ell l'expulsió podia haver representat la pèrdua d'un 75% de la població, però la recuperació posterior fou força ràpida —Ortega (1988). Calcula que després de tot el procés es mantingué la meitat de la població, de la qual tres quarts devien ser moriscos; el que no podem saber amb seguretat és si tots aquests moriscos es quedaren a la població durant el procés d'expulsió o si formaven part dels que s'amagaren, retornaren o estigueren sota protecció del bisbe —Ortega (1986).

El que s'observa clarament és que la repoblació fou molt ràpida i que en aquesta hi ha un gran nombre de població d'origen morisc. Això es pot reforçar amb els registres parroquials, en què s'observa un manteniment dels cognoms d'origen morisc. El retrobament de població morisca en l'Arxiu Parroquial és una bona mostra de com l'expulsió fou molt complexa i probablement representà un període càdtic entre els forçats a marxar, els protegits, els qui fugien, els qui s'amagaven i els qui finalment retornaren. Enmig d'aquesta situació l'orde de l'Hospital no presentà una excessiva preocupació per si la població morisca havia marxat o no, sinó que s'interessà per les seves rendes i el seu poder sobre els pobladors. El 1616 s'inicià el *Projecte de capitulació per la nova població de*

Miravet, que finalitzà amb la *Carta de població* el 1623 —Ortega (2003). Se cercava un control sobre els nous i antics pobladors i un retorn a la normalitat, tot demostrant que l'orde no es preocupava pel tema morisc, sinó pels seus interessos governamentals. Només existí una certa preocupació per la correcta cristianització dels habitants, un interès que podria ser la causa directa de l'inici dels registres parroquials, que serviren per exercir un control directe sobre la població a través de l'Església.

Si ens centrem en l'Arxiu Parroquial de Miravet, per començar a observar l'evolució dels habitants, els registres s'inicien entre 1613 i 1614 amb un continu augment dels baptismes i els matrimonis. Als anys 20 del segle XVII s'assoleixen els nombres més elevats, que no es tornaran a assolir fins als anys 70, després del període de la guerra dels Segadors. Aquest augment considerable es podria relacionar amb la ràpida repoblació després de l'expulsió, amb el retorn d'antics pobladors i l'arribada de nous. En pocs anys es visqué un augment de població que fou el motiu de l'augment dels registres en les partides de l'Arxiu Parroquial.

En els baptismes s'observa clarament aquest creixement fins al màxim dels anys 1626-1627. Sembla evident que un major nombre de població fou la causa directa d'aquest augment. En paral·lel també es troba un major nombre de matrimonis. El creixement matrimonial és molt més espectacular, i es pot relacionar amb l'arribada de nous pobladors que es casaven un cop residien a Miravet; però també amb el casament dels antics moriscos que no havien pogut formalitzar la seva relació arran les complicacions ocasionades durant l'expulsió. Aquestes necessitats matrimonials viscudes després de l'expulsió dels moriscos es veuen reflectides en un augment constant de matrimonis fins al 1624, període en què es realitzaren aquestes unions d'una manera ràpida i constant, amb un estancament posterior.

Les defuncions de cossos experimenten un creixement irregular fins als anys 20 del segle XVII. Aquest ascens estava relacionat amb l'augment de la població que s'anava produint en aquest període, però sense ser molt destacat. L'any 1619 s'assoleix un mínim en les morts d'adults, que es pot vincular amb l'edat dels nous pobladors. Probablement els nous habitants de Miravet eren persones d'una certa joventut, amb edats propenses al matrimoni i les concepcions (per això l'augment d'aquestes partides), que no ocasionaven un ascens destacat de les defuncions. En el cas dels albatos s'observa

“ÉS HABITUAL TROBAR UN ALT NOMBRE DE MATRIMONIS DURANT UN CONFLICTE BÈL·LIC, EN QUÈ EL CASAMENT PODIA REPRESENTAR UNA FORMA DE SUBSISTÈNCIA, SOBRETOT PER A LES VIUDES. A MIRAVET LA SITUACIÓ ERA DIFERENT, AMB UN DESCENS DELS MATRIMONIS PER CULPA DELS ENFRONTAMENTS MILITARS I UN ASSENTAMENT DELS EXÈRCITS EN ESPAIS MOLT PRÒXIMS A LA POBLACIÓ.”

una tònica diferent, amb un creixement molt ràpid que també assoleix els nombres més elevats als anys 20. El 1619 hi ha una davallada i s'arriba a mínims, però posteriorment s'assoleix un ascens molt ràpid. És evident que l'augment dels baptismes va en paral·lel a aquestes defuncions d'albats.

La carta de població publicada el 1623 per l'orde de l'Hospital tanca aquest procés de creixement després de l'expulsió. És evident que aquest document no fou redactat per a l'assentament o la vinguda de nous pobladors. Fou una nova fórmula per fixar les condicions jurídiques del nous i antics veïns, tot marcant les noves condicions bàsiques de regulació de terres, habitatges i impostos —Font Rius (1983). No promovia la repoblació, que ja s'havia produït anteriorment, sinó que cercava un nou control sobre els vassalls i de les rendes de l'orde —Ortega (1988). Es formulava un nou reglament que consistia en una reforma de les antigues normatives medievals dels Costums de Miravet, i efectuava tota una sèrie de canvis que donaven més poder als hospitalers.

2. Entre guerres

L'arribada de la guerra dels Segadors afectà greument la població (fig. 3), tot fent que els registres d'aquell període quedessin destruïts. El retorn del registre el 1663 ens aporta unes xifres de baptismes molt pròximes a les registrades entre 1614 i 1639, tot arribant als màxims del període anterior a l'inici dels anys 70. S'inicia un augment continuat que s'anà mantenint fins al 1700, quan s'aprecia un gran descens amb l'arribada de la guerra de Successió. El fet d'assolir nombres similars als anys 20 no ens permet veure amb exactitud la pèrdua d'habitants que es visqué durant el període de la guerra dels Segadors. L'únic element que hi aporta alguna informació és el capbreu de 1659 —Ortega (1985)—, realitzat un cop acabat el conflicte per exercir un control social després dels problemes viscuts. En aquest document hi confessen 72 persones i s'hi registren 62 cases, nombres que es poden considerar inferiors als registrats anteriorment. S'aprecia un cert descens en comparació als fogatges del segle XVI, però no podem arribar a captar l'afectació real de la guerra sobre la població a través d'aquestes fonts. El capbreu ja ens presenta un ascens d'habitants iniciat als anys 50 del segle XVII, un cop finalitzat el conflicte; un creixement que podem relacionar amb l'augment de baptismes i matrimonis a partir del 1663, en què s'assoleixen nombres d'abans de la guerra i en continu ascens.

L'augment de baptismes que es registra a partir del 1663 ens presenta una situació força similar a la que s'aprecia a Tortosa a partir de la dècada dels 80 del segle XVII —Sánchez Cervelló (2011). Aquest creixement sembla que fou constant a les diverses poblacions de la zona de l'Ebre. En altres punts de Catalunya aquest major nombre de baptismes no fou tan important. Els matrimonis segueixen la tònica general marcada pels baptismes, amb un augment continuat a partir dels anys 60 del segle XVII i una recuperació dels màxims assolits en el període anterior (1613-1639). És habitual trobar un alt nombre de matrimonis durant un conflicte bèl·lic, en què el casament podia representar una forma de subsistència, sobretot per a les viudes. En canvi, a Miravet la situació era diferent, amb un descens dels matrimonis per culpa dels enfrontaments militars i un assentament dels exèrcits en espais molt pròxims a la població. Després de la guerra hi hagué un augment dels casaments per la impossibilitat de realitzar-los anteriorment.

En les defuncions, malgrat desconèixer-ne els valors durant la guerra, el que hi trobem és un creixement continuat que anava en paral·lel a l'augment de població i a un major nombre de baptismes. Aquest ascens d'òbits es troba tant en els cossos com en els albat, encara que amb certes diferències. El màxim de defuncions d'adults del 1634 és assolit i superat a partir dels anys 70; aquest fet podria significar una recuperació de població similar a l'anterior a la guerra. El repunt de defuncions (de cossos i albat) que s'inicia a partir del 1698 podia estar relacionat amb el creixement d'algunes malalties infeccioses com el tifus, que s'expandiren en aquell moment per diversos espais de les Terres de l'Ebre —Sánchez Cervelló (2011).

3. Guerra de Successió

Aquest conflicte d'àmbit internacional tornarà a marcar l'evolució de la població de Miravet. La documentació conservada a l'Arxiu Parroquial ens permet comprendre clarament l'abast d'aquest conflicte sobre la població del moment. Al llarg de la guerra hi ha un descens constant de baptismes i matrimonis, que no recuperaren els valors anteriors fins als anys 20 del segle XVIII. El gran descens que es viu durant aquest període bèl·lic ja s'havia iniciat anteriorment amb els problemes dels anys 90. El 1708 i 1711 s'assoleixen els mínims de baptismes i matrimonis; aquests seran els nombres més baixos del tot període d'estudi. La quantitat de defuncions d'adults assoleixen punts força elevats durant tota la guerra; uns nombres que no es tornen a assolir fins als anys 60. En canvi, trobem menys morts en els albat, probablement pel descens del nombre de baptismes.

Aquestes situacions crítiques del 1708 i el 1711 es pogueren veure relacionades amb els principals episodis bèl·lics que es visqueren a Miravet. Entre el 1707 i el 1708 es produïren forts enfrontaments a la zona arran de l'ocupació francesa del castell el 1707. Aquests conflictes s'agreujaren el 1708 i finalitzaren el 1709 quan els partidaris de l'arxiduc Carles recuperaren la fortalesa. El 1711 es dugueren a terme els darrers enfrontaments de la guerra a Miravet, que marcaren l'ocupació definitiva de la població per part dels exèrcits de Felip V. Aquests dos episodis exemplifiquen clarament les situacions extremes que es contemplen en les xifres de l'Arxiu Parroquial. Si analitzem la mortalitat d'adults d'aquest període ens trobem una crisi de mortalitat d'intensitat forta en l'any 1706; això ens evidencia els problemes i les dificultats

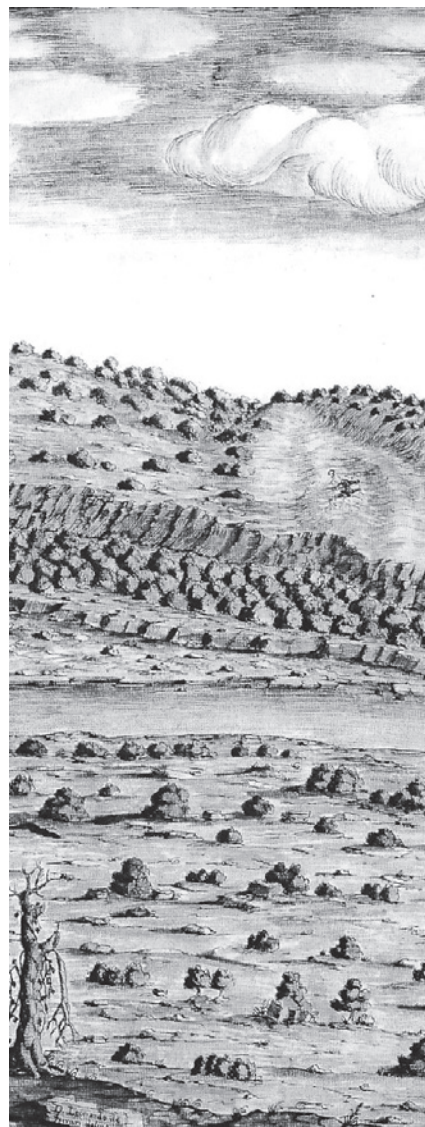
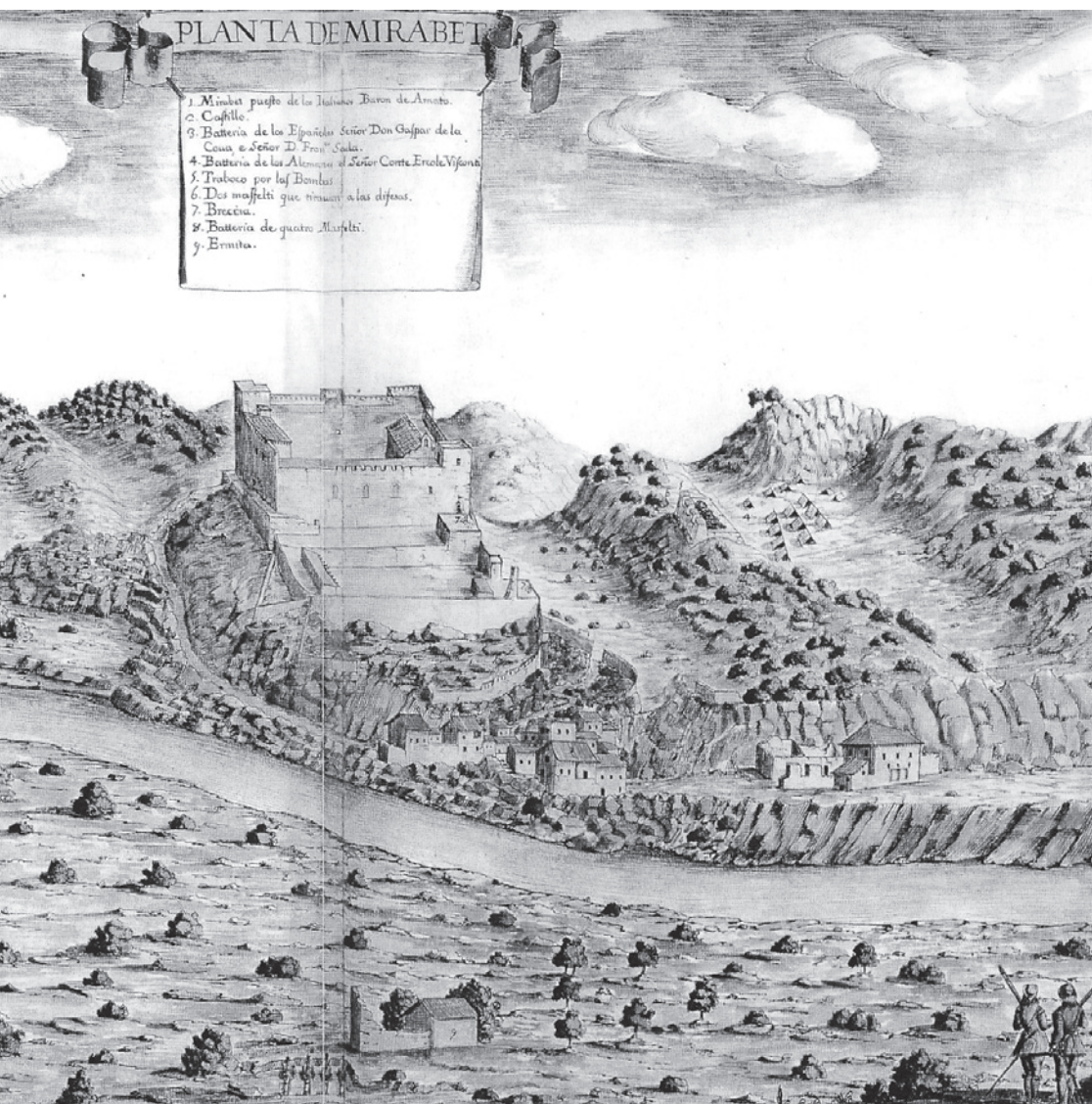

Fig. 3. Gravet de Miravet en què es representa la població durant la guerra del Segadors. Realitzat per Leonardo de Ferrari i publicat el 1655 a *Plantas de diferentes plazas de España, Italia, Flandes y las Indias* per Don Gaspar de Haro de Guzmán, marquès de Heliche (Arxiu Militar d'Estocolm)

del moment.¹ També s'observa un gran descens del creixement vegetatiu de la població, el qual assoleix uns mínims que no es tornaran a repetir. S'aprecia clarament que hi hagué un fort descens de la població de Miravet.

Posteriorment a la guerra es viu una recuperació molt ràpida, sobretot en els baptismes i matrimonis. Als anys 20 del segle XVIII es recuperen els màxims assolits abans del conflicte bèl·lic. Un creixement molt ràpid, que probablement fou causat com un contrapunt a la tònica anterior. Aquest ascens temporal torna a decaure cap als anys 30 i no es recupera fins a la dècada següent. Aquesta caiguda es pogué produir per un nou estan-

cament poblacional i la pèrdua generacional creada durant la guerra. També afectà a aquest retrocés una sèrie important de males collites, relacionades amb unes grans gelades viscudes entre el 1739 i el 1740, i una riuada considerable de l'Ebre el 1743. Aquest petit període de crisi s'aprecià amb força a les ribes de l'Ebre, amb greus problemes agraris —Sánchez Cervelló (2011). A la resta de Catalunya també es visqué aquesta situació, amb major o menor intensitat segons la zona. Aquesta crisi dels anys 30 del segle XVIII fou el darrer moment de crisi forta que es visqué a Miravet; a partir d'aquest moment s'inicià una època de creixement constant.

4. Gir 1750

Al llarg del segle XVIII Miravet experimentà un dels creixements més importants de la seva història. Aquest procés s'inicià a mitjans del segle i es perllongà fins a l'inici del XIX. A partir del 1740 en els registres parroquials s'hi observa un augment constant en baptismes, matrimonis i defuncions. Aquesta tendència fou el resultat d'un creixement constant de la població. Les dades de naixements i òbits durant aquest període certifiquen un sistema demogràfic antic, que es caracteritza per unes altes taxes de mortalitat que van en paral·lel amb un major nombre d'habitants. Joan Ramon Vinaixa calcula per a Miravet un important ascens de població entre el 1773 i el 1798, que passà de 167 famílies a 233 —Vinaixa (1995)—; un increment destacable que s'emmarca en la tònica de les partides de l'Arxiu Parroquial.

El redreç general iniciat cap al 1750 s'observa amb la mateixa contundència a tot Catalunya i fins i tot a Europa. A la zona de l'Ebre trobem casos destacats, com per exemple: Prat de Comte, que passà de 19 famílies el 1716 a 64 el 1817; Amposta, de 298 veïns el 1719 a 1.128 el 1817; Tivissa (amb Vandellòs, Capçanes i els Guiamets), que passà de 915 veïns el 1719 a 2.535 el 1787. Menys espectacular fou el cas de la Torre de l'Espanyol, que tenia 253 habitants el 1719 i 374 el 1787 —Sánchez Cervelló (2011). En altres espais geogràfics on s'analitzen els resultats dels arxius parroquials també es troba aquest ascens poblacional a través de l'augment de registres de baptismes, matrimonis i defuncions.

Els baptismes mantenen el seu creixement constant, tot arribant a màxims històrics a inicis del segle XIX. És evident que aquest augment és a causa de l'ascens de la població que visqué Miravet des de mitjans segle XVIII. Les partides

“AL LLARG DEL
SEGLE XVIII MIRAVET
EXPERIMENTÀ UN
DELS CREIXEMENTS
MÉS IMPORTANTS DE
LA SEVA HISTÒRIA.
AQUEST PROCÉS
S'INICIÀ A MITJANS
DEL SEGLE I ES
PERLLONGÀ FINS
A L'INICI DEL XIX.
A PARTIR DEL 1740
EN ELS REGISTRES
PARROQUIALS
S'HI OBSERVA UN
AUGMENT CONSTANT
EN BAPTISMES,
MATRIMONIS I
DEFUNCIONS.”

baptismals pràcticament no es veuen afectades per les petites crisis agràries dels anys 60 i 70 o els problemes dels 80, en què s'observa un petit estancament del creixement, que ràpidament és superat. Els matrimonis van en augment al llarg del segle, però de manera més irregular. En ser uns registres amb unes quantitats menors, sobretot en comparació dels baptismes, els fa més sensibles als diversos moviments demogràfics i les crisis que es van produint al llarg del segle XVIII. En els matrimonis s'aprecia un cert estancament als anys 60 i inicis dels 70, que es torna a repetir a finals dels 80 i inicis dels 90; el qual arriba a màxims històrics a principis del segle XIX. En les defuncions de cossos també hi hagué un augment constant que anava en paral·lel amb l'augment de població, amb repunts a finals dels 70 i dels 90. El mateix succeeix amb els albats, encara que s'hi observa una davallada considerable als anys 80 i 90, que només es pot relacionar amb un estancament de les malalties infantils, però ho desconeixem. A finals dels 90 es retorna a l'ascens de les defuncions d'albats en paral·lel amb l'augment de població i baptismes.

5. Guerra del Francès

El gran creixement del segle XVIII es veié interromput per un nou episodi bèl·lic, la guerra del Francès. Tant en les partides de baptismes com de matrimonis s'observa clarament un descens que es pot justificar per l'arribada de les tropes napoleòniques al territori. En les defuncions continua la tònica d'ascens general que s'aprecia al llarg de tot el segle XVIII. L'augment de les defuncions ja es veié agreujat amb anterioritat, ja que el 1804 s'aprecia una crisi de mortalitat forta, que estava relacionada amb una epidèmia de febre tifoide que afectà Miravet —Vinaixa (1999). Aquesta situació de crisi es veié agreujada per les altes xifres de mortalitat que causà la guerra.

Amb l'entrada dels exercits francesos Miravet quedà a un marge de la guerra, ja que la dominació del castell era complicada per l'armament més modern i la capitania napoleònica s'ubicà a Móra —Bladé (1966). Malgrat aquesta situació, la població es veié afectada pels abusos militars i les guerrilles, fet que permet comprendre el màxim de defuncions d'adults que s'assoleix durant el conflicte. Les defuncions d'albats es disminueixen, probablement pel descens dels baptismes; mentre els matrimonis es paralitzen probablement a causa dels enfrontaments.

En el Baix Ebre i el Montsià el 1809 es visqué una forta crisi de mortalitat, que és resultat d'un augment de les malalties que es combina amb els enfrontaments bèl·lics —Fabregat (2004)—, una situació força similar a la de Miravet. En els baptismes s'observà un descens entre el 1810 i el 1815, que és resultat de les complicacions viscudes durant la guerra; posteriorment es viu un ascens important —Fabregat (2004). La retirada de les tropes de Napoleó el 1814 significà un retorn a la normalitat per part de la població de Miravet. Després de la guerra ja es tornà a apreciar una certa recuperació demogràfica. La finalització d'aquest conflicte representà l'inici d'una època de canvis que acabà amb l'edat moderna. El poder senyorial que havia regit el poble durant segles estava a punt de veure trencada la seva hegemonia, i l'orde de l'Hospital desaparegué de les vides dels habitants de Miravet. La desamortització de Mendizábal significà una ruptura definitiva el 1835, mentre nous conflictes i problemes tornaren a trasbalsar la població.

6. Estacionalitat

L'estacionalitat és un fenomen que ens permet conèixer una visió diferent sobre la vida dels habitants de Miravet. Els diferents períodes de l'any marcaven fortament les poblacions de l'antic règim, en què els diversos mesos i els seus treballs eren la base fonamental de la vida rural. Les feines del camp amb els seus derivats marcaven la pauta dels habitants, ja que aquestes asseguraven la seva subsistència. En el cas de Miravet trobem els episodis estacionals típics de la zona mediterrània, marcats pels cultius de cereals, vinya i olivera. L'estudi de l'estacionalitat ens permet veure comportaments socials generalitzats que estaven influenciats directament pel clima.

BAPTISMES

En l'estacionalitat dels baptismes s'observa el fenomen habitual en forma de "V". Els màxims s'assoleixen en els mesos d'hivern i els mínims a l'estiu. En el cas de Miravet trobem el nombre més alt de baptismes en el mes de març (període 1614-1639) i en el de gener (període 1663-1820). Els mínims sempre se situen en els mesos de juliol i agost. Aquesta situació s'hauria d'analitzar per la voluntat d'evitar els naixements en els mesos d'estiu, més propensos a malalties i de més treball; i afavorir el fet de tenir fills a l'hivern en època de menor activitat al camp i menys infeccions per als nadons —Grau (1990). Des del punt de vista de les concepcions, s'observa com els mínims coincideixen amb l'octubre i el novembre, els mesos que eren de major activitat productiva al camp amb la verema i la recol·lecció de les olives. Els màxims coincidiren amb els mesos primaverals, que són de menor activitat agrícola. En general s'aprecia la tònica més habitual de l'estacionalitat dels baptismes, en què entre el desembre i el març es concentren la majoria dels casos; mentre al juliol i l'agost hi trobem els mínims.

ÒBITS

Pràcticament la meitat de les defuncions registrades a Miravet corresponen a albats. Es demostra un sistema demogràfic d'antic règim en què la mort d'infants era molt nombrosa, directament lligada a les nombroses malalties que afectaven fortament aquest sector de la població. Estacionalment els albats segueixen la fórmula habitual amb un major nombre de defuncions en els mesos d'estiu. El màxim de morts es situa al juliol, juntament amb els alts valors del juny i l'agost. Es demostra com l'estiu era el període més perillós per als

"LA SUPREMACIA DE LA VINYA I L'OLIVERA FOREN LA CAUSA DIRECTA DEL GRAN NOMBRE DE CASAMENTS AL SETEMBRE, JUST ABANS D'INICIAR ELS TREBALLS AGRÍCOLES. EN LA SÈRIE COMPLETA DE L'ESTACIONALITAT MATRIMONIAL EL MÍNIM ASSOLIT AL JUNY ENS POT INDICAR QUE LA SEGA PODIA CONTINUAR TENINT UNA CERTA IMPORTÀNCIA."

infants, en què les malalties eren més generalitzades, tot seguint la tònica mediterrània habitual. Al llarg de la tardor i l'hivern el nombre de defuncions no és gens destacat, i no inicia un ascens fins a l'arribada de la primavera, en què l'augment de temperatures ajuda a una major proliferació de les malalties —Martínez (1987). La gran quantitat de morts infantils en els mesos d'estiu es relaciona directament amb els intents generalitzats d'evitar els naixements en els mesos més càlids, encara que això només era una tendència generalitzada —Gual (1995).

La mortalitat dels adults presenta una tònica diferenciada basada en una certa homogeneïtat al llarg dels mesos. En el període 1613-1640 els contrastos són majors, amb uns punts màxims a l'agost i l'octubre, que contrasten amb el mínim del juny. No s'observa un motiu aparent per a aquests repunts sobtats, només hi ha una acumulació de morts de manera regular durant aquests mesos però sense cap xifra extraordinària. Podria ser una irregularitat causada per la brevetat de la mostra que li aporta una major solidesa en els seus resultats. A partir del 1663 ja trobem una major homogeneïtzació, amb una diferència molt menor entre els nombres més baixos, al març, i els més elevats, a l'agost. Els altres mesos destacats són el gener, l'abril i el juny. Sembla clar que l'estiu acumulava la majoria de les defuncions adultes i es podia allargar cap a la tardor. El clima de Miravet amb una humitat elevada podia ser la causa de la proliferació de malalties en els mesos més càlids i també una elevada mortalitat a la primavera —Planes (1987)—, però sense un ascens gens destacat.

MATRIMONIS

Els matrimonis ens aporten una estacionalitat curiosa, amb alguns elements poc habituals en les tòniques generals que s'observen en la majoria de territoris. Un dels fets més destacats de les dades extretes de Miravet és veure com el febrer no és el mes amb un major nombre de casaments. La primavera és, en la majoria d'estudis, el període de temps on es produeixen més matrimonis, amb una força especial en el mes de febrer, que es relaciona amb l'intent d'evitar les traves de la Quaresma —Gual (1995). En canvi, sí que es mantenen uns resultats elevats a l'hivern, mesos de menor activitat en el camp.

En el cas de Miravet hi ha unes fortes diferències entre el període de 1613-1639 i el de 1663-1820. En el primer s'observa un màxim a l'abril que es podria produir per contrarestar el descens del març causat per la Quaresma; d'aquesta manera els matrimonis es produïen després del març, i no anteriorment, com sol succeir en la majoria de llocs. Hi ha un ascens al juny i al setembre que es podria vincular amb els moments anteriors a l'inici dels treballs de la sega i la verema. El gener i el febrer assoleixen nombres força elevats, que es poden relacionar amb la manca de treballs agrícoles. Aquest primer esquema entraria dins d'una tònica generalitzada si no fos pel gran augment de l'abril i un mes de febrer que no assoleix un màxim de matrimonis.

Entre el 1663 i el 1820 es produeixen uns canvis substancials en l'estacionalitat matrimonial. El màxim de l'abril desapareix i passen a situar-se majoritàriament al setembre. Aquest canvi contundent podria ser causat per la importància que la vinya i l'olivera van guanyant al llarg del segle XVII i XVIII. Encara que manquen els estudis que puguin certificar el creixement constant d'aquests cultius, a través de les partides matrimonials s'aprecia que la seva importància anà en augment, fet que marcà fortament

l'estacionalitat dels casaments. En el cas de Miravet hi ha una gran mancança en els estudis sobre els cultius que hi havia a la població i la seva afectació real sobre els habitants i l'economia. Només Joan Ramon Vinaixa ha aportat uns quants elements sobre la producció agrícola de Miravet al segle xv i a finals del XVIII —Vinaixa (1995 i 1999). Ell observa uns cultius típics mediterranis basats en els cereals, la vinya i l'olivera; encara que és difícil apreciar quin pes específic tenia cada un. Al llarg del segle XVIII s'aprecia un augment constant de la vinya i l'olivera, ja que n'augmenta la seva producció, tot arribant a màxims a finals del propi segle; en milloraren els sistemes de producció i n'augmentaren els preus, de manera que s'assegurava la seva extensió en les terres de conreu. La comercialització de l'aiguardent fou molt important, gràcies a la seva gran exportació, però la producció sempre va ser menor a altres espais propers. L'oli mantingué la seva importància, amb certes millores tècniques; la construcció d'un nou molí el 1774 mostrà el bon estat i creixement en què estava el cultiu de l'olivera.

La supremacia de la vinya i l'olivera foren la causa directa del gran nombre de casaments al setembre, just abans d'iniciar els treballs agrícoles. En la sèrie completa de l'estacionalitat matrimonial el mínim assolit al juny ens pot indicar que la sega podia continuar tenint una certa importància. El febrer no obté cap valor important però l'hivern es manté com un període destacat en quantitat de matrimonis, com succeeix en la majoria de regions. El març manté uns nombres força baixos de matrimonis, que es podien continuar relacionant amb les limitacions de la Quaresma.

CONCLUSIONS

Els resultats extrets de l'Arxiu Parroquial de Miravet ens permeten veure com fou l'evolució demogràfica de la població al llarg de l'època moderna. Una font pràcticament inèdita, de gran valor a la comarca, que ens aporta molta informació sobre com era la vida dels habitants del poble i el seu desenvolupament. Tot emmarcat amb els diversos moments i episodis històrics d'aquella època crucial. Aquest estudi aporta una informació completa sobre un espai petit com Miravet, però que es pot interrelacionar amb els espais més pròxims i d'influència directa. Una comparació amb les escasses investigacions d'aquest estil elaborades a Catalunya ens aporta uns models demogràfics generals que estan interrelacionats i mantenen similituds en major o menor mesura.

“ELS RESULTATS
EXTRETS DE L'ARXIU
PARROQUIAL DE
MIRAVET ENS
PERMETEN VEURE
COM FOU L'EVOLUCIÓ
DEMOGRÀFICA DE
LA POBLACIÓ AL
LLARG DE L'ÈPOCA
MODERNA.”

L'estudi de l'Arxiu Parroquial permet conèixer com fou la vida de la població en aquell període dins dels fenòmens històrics que s'anaren produint. El cas de l'expulsió dels moriscos es presenta com un curiós procés que trasbalsa la població però que és superat ràpidament, tal com s'aprecia en les mateixes partides. Un retorn a la normalitat que es veié afectat primer per la guerra dels Segadors i posteriorment per la guerra de Successió, dos episodis crucials que deixaren la seva petjada sobre les gents de Miravet. Mentre el segle XVIII s'emmarca per la tònica general de creixement que es visqué a tot el territori, l'entrada al segle XIX significà el punt màxim de creixement i l'inici d'una recaiguda entre les malalties i la guerra del Francès. Un llarg període històric emmarcat dins d'una estacionalitat força clàssica, tot exceptuant algun repunt més curiós com en els matrimonis. En el fons un sistema demogràfic d'antic règim situat en un territori complex, de gents humils i gran diversitat, que viurà els canvis i les dificultats de l'època moderna mentre la seva vida anava passant.

BIBLIOGRAFIA

- GUAL, V. (1988): *Vida i mort a la Conca de Barberà a l'edat moderna (Rocafort de Queralt, s. XVI-XVIII)*. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Tarragona.
- (1993): *La família moderna a la Conca de Barberà*. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Tarragona.
- (1995): *Homes i estacions*. Associació Cultural Alt Gaià i Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, Montblanc.
- SERRANO, J. (1995): "Usos i pràctiques dels moriscos d'Ascó, Benissanet i Miravet (1610)". *Miscel·lània*, 9: 31-42.
- BIARNÉS, C. (1972): *Moros i moriscos a la Ribera d'Ebre (710-1615)*. Rafael Dalmau Editor, Barcelona.
- ORTEGA, P. (1986): "Alguns aspectes de la repoblació de Miravet (Ribera d'Ebre) després de l'expulsió dels moriscos (1610-1623)". *Pedralbes*, 6: 39-70.
- (1988): *La orden de San Juan de San Juan y Miravet (primera mitad del siglo XVII)*. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Tarragona.
- (2003): *La repoblació de la Ribera d'Ebre després de l'expulsió dels moriscos*. Biblioteca de Recerca, Tarragona.
- SÁNCHEZ CERVELLÓ, J. (ed.) (2011): *Història de les Terres de l'Ebre. Història moderna*. Fundació Privada Il·lencavònia Futur i Universitat Rovira i Virgili, Tortosa.
- FABREGAT, E. (2004): "Bateig i enterraments: creixement demogràfic al Baix Ebre i Montsià als ss. XVIII i XIX". *Recerca*, 8: 15-68.
- FONT RIUS, J.M. (1983): *Cartas de población y franquicia de Cataluña*. Madrid-Barcelona.
- VINAIXA, J.R. (1995): "Miravet a la fi del segle XV (1495)". *Miscel·lània*, 10: 13-28.
- (1999): *Miravet un poble de l'Ebre català a la fi del segle XVIII*. Diputació de Tarragona, Tarragona.
- BLADÉ, A. (1966): *El castell de Miravet*. Rafael Dalmau Editor, Barcelona.

J. Cañabate

GRAU, J.M. (1990): *Població i lluita contra la mort a Montblanc (s. XVIII)*. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Tarragona.

MARTÍNEZ, M.À. (1987): *La població de Vilanova i la Geltrú en el segle XVIII. Estudi demogràfic*. Institut d'Estudis Penedesencs, Vilanova i la Geltrú.

PLANES, J.M. (1987): "Demografia i societat de Tàrrrega durant l'antic règim". Tesi doctoral, Universitat de Barcelona.

NOTES

1. En les partides de defuncions d'aquest moment no s'especifica la causa de la mort.